

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-3>
УДК 1.37:17(172)

Галина Берегова

Просвітницька місія філософії освіти в сучасному світі

Робота присвячена висвітленню сучасної просвітницької місії філософії освіти в Україні, оскільки освіта є інструментом побудови громадянського суспільства, а філософія освіти – його методологічним просвітницьким орієнтиром. Теоретичним базисом роботи є функція цивілізаційного призначення філософії освіти: стати специфічною методологією пробудження «людського в людині», виховання інтелектуальної особистості через навчання. У роботі визначено основні просвітницькі спрямування у галузі філософії освіти: науково-освітнє й етико-гуманістичне. Науково-освітнє спрямування має на меті формування раціонального знання: інтелектуальний розвиток особистості та підвищення інтелектуальної спроможності спільноти. Його визначають спілки науковців й освітян, котрі зацікавлені в розвитку освіти й науки своєї держави: тут філософія освіти має працювати з такими категоріями-інструментами, як знання, розум, здоровий глузд, мислення, розуміння – і її просвітницька місія полягає в тому, щоб розробляти такі освітні парадигми, котрі надають змогу розвивати інтелект особистості. Етико-гуманістичне спрямування передбачає роботу над моральним удосконаленням поколінь, що найбільш активно відбувається під час навчання-учіння-виховання (одержання знань і розвитку інтелекту) та формування моральних якостей особистості – «яким слід бути, щоб бути людиною». Алгоритм виховання людини спирається на основні чесноти людини, накреслені всією світовою філософією: мудрість, справедливість, сміливість, помірність. У висновках стверджується необхідність нового просвітництва в українському суспільстві та визначено практичною метою філософсько-освітнього просвітництва допомогу сучасній людині стати більш цивілізованою особистістю – освіченою та високо моральною.

Ключові слова: філософія освіти, просвітництво, науково-освітнє просвітництво, етико-гуманістичне просвітництво, інтелект, моральність.

Вступ

Однією з філософсько-освітніх проблем у сучасній світовій соціокультурній ситуації є забезпечення новому поколінню успішної соціалізації в умовах інформаційної майбутності. Це, звичайно, є доволі актуальним і для України, однак вітчизняне освітнє середовище на сьогодні пере-

© Галина Берегова, 2023

буває у своєрідному колапсі, пов'язаному з російською агресією та її наслідками на всій території. І попри все, вітчизняні освітяни (науковці, педагоги, соціологи, філософи) мають говорити й про сталий розвиток освіти, й про радикальні зміни у вітчизняній системі освіти, й про переорієнтацію навчального змісту як освіти, так і педагогіки, й про розробку нових і нових (на кожному етапі) парадигм освіти.

Тому, на нашу думку, особливо актуальною нині темою є окреслення деяких акцентів просвітницької місії філософії освіти в сучасному світі, зокрема в українському суспільстві.

Окрім того, звертаючись як до осмислення, так і переосмислення знаменного засідання Римського клубу 2018 року та відомої доповіді-вердикту людству «Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet», слід виділити один з моментів, де автори, описуючи фундаментальну філософську кризу суспільства, пропонують цивілізованому суспільству зайнятися «новим просвітництвом» – таким, що підходить для «повного світу» та сталого розвитку. «Це просвітництво повинно охоплювати переваги рівноваги замість доктрини. Ми прямо згадуємо про *баланс між людьми та природою*, між короткостроковими та довгостроковими, а також між суспільними та приватними інтересами» [Weizsäcker, & Wijkman 2018]. І хоча тут передусім йдеться про природні системи всієї планети (котрі, до речі, не можуть чекати, доки вся людська цивілізація пройде тривалий процес шлях нового просвітництва), доповідь завершується окресленням освіти майбутнього: якою має бути освіта світу сталої цивілізації – й освіта подається як один з основних інструментів суспільства. Якщо освіта – інструмент побудови громадянського суспільства, тоді філософія освіти – його методологічний просвітницький орієнтир.

Саме на «ідеї нового Просвітництва, виробленні нової методології, нових цінностей та ролі освіти у цьому процесі» вирішили свого часу зосередитися вітчизняні філософи освіти. Так, Ірина Добронравова, відмітивши готовність української філософсько-освітньої спільноти до нагальних змін в «освітній практиці», підкреслювала, що «саме цінності підтримуваного світу (sustainable world) має виробляти майбутня освіта» [Добронравова 2018: 71-72].

Нові цінності, роль освіти у їх формуванні та готовність освітньої спільноти визначили, а що далі? Як сучасна філософія освіти має втілювати ідеї нового просвітництва в Україні?

Пошуки філософських засад нового Просвітництва

З огляду на безперечну роль філософії освіти у формуванні образу людини майбутнього (людини розумної, високо моральної, відповідальної

за долю планети й людства), що викладалося протягом останніх десятиліть дослідниками у цій царині, філософію й освіту можна беззаперечно вважати основним джерелом поширення просвітницьких ідей, як у вітчизняній спільноті, так і в глобальному масштабі [Берегова 2016, 2017].

Українське суспільство сьогодні, як ніколи, потребує цілої когорти просвітників – носіїв не тільки освіти-інтелекту, а й прогресу, осіб, котрі мають широкий світогляд, в якому виділяються освіченість, ідея цінності людини, превалюють загальнолюдські цінності, патріотизм.

Слід уточнити, що просвітники не є просвітителями, куди можна віднести всіх освітян. Загалом просвітництво, як широка течія освіченої частини суспільства, оформившись у другій половині XVII-XVIII ст., висунуло своєю метою суспільства людське щастя, шлях до якого лежить через побудову цивілізованого (громадянського) суспільства. Своім завданням просвітники проголошували утвердження свободи, розвиток природних здібностей особистості, громадянське виховання людини й активне поширення освіти.

На думку І. Канта, «просвітництво не потребує нічого, окрім свободи. І то тієї, що може вважатись найменш шкідливою з-поміж усіх її різновидів, а саме: свободи публічно користуватись за всіх обставин своїм власним розумом ... Однак, у ролі вченого, що своїми працями звертається до справжньої публіки, тобто до світу, ця духовна особа, що публічно використовує свій розум, має необмежену свободу ним користуватись і промовляти від власного імені» [Кант 1989: 135-138].

Потребує необмеженої свободи користуватися розумом! Спираючись на твердження німецького класика, потрібно сказати, що сучасному суспільству потрібні філософи освіти – просвітники, котрі володіють інтелектом і високою мірою моральності, впевнені у можливості людського розуму покращити світ, побудувавши цивілізоване суспільство. (Цивілізоване суспільство відзначається високою мірою громадянської свободи й відповідальності, високим громадським порядком, безпекою у всіх сферах суспільного й особистого життя, діючими закони й моральним відношенням до людини, а також високою якістю форм і засобів комунікації й упорядкованістю життя більшості людей тощо.)

У провідних вітчизняних філософсько-освітніх журналах досить системно висвітлювалися проблеми формування людини майбутнього: багато сучасних українських дослідників освіти у своїх статтях говорять про стратегічну місію філософії освіти в сучасній культурі та цивілізації [Берегова 2012, 2017; Voichenko 2021, Зінченко 2022; Самчук 2023]. Майбутнє освіти з точки зору суто філософії освіти хвилює й інших авторів світової освітньої спільноти [Огнев'юк 2015, Клепко 2023]. Так, зокрема обговорювалися основні методологічні вектори формування світогляду людини майбутнього, підкреслювалась необхідність форму-

вання нового (сучасного) практичного світогляду молоді людини, світогляду, який би охоплював професійну діяльність ширше, поєднуючи в гармонії загальні цінності соціальної системи, також зазначалося, що гуманізація та гуманітаризація вищої школи можуть допомогти людству відмовитися від споживацького ставлення до природи та суспільства, а моральна філософія визнавалася способом збагачення життєвого досвіду, розширення моральної свідомості особистості та виховання «людського в людині» [Берегова 2017]. Однак спектр філософсько-освітнього впливу на формування особистості набагато ширший за вже розглянуте вітчизняними філософами освіти коло проблем, оскільки підлягає постійно змінюваному світу, превалюючому на певний історичний момент виклику та постійно змінюваним потребам суспільства.

Закономірно виникає запитання: який превалюючий виклик на сьогодні має саме українське суспільство та як філософія освіти має на нього відреагувати: який режим може «увімкнути» філософія освіти в Україні? Режим якого просвітництва? – Не вдаючися до широкого висвітлення панорами світових політичних подій, спровокованих у глобальному світі російським вторгненням в Україну, точніше російсько-українською війною (з 2014 року й донині, 2024), слід висловити небезпідставне припущення, що українське суспільство проходить болісний і трагічний етап морального очищення від цілого набору колективних і особистісних пороків, як-от: невміння єднатися, нерозуміння необхідності заради вищого блага ставити інтереси спільноти на перше місце, а свої особисті – на друге; байдужість, нерозумність, лицемірність, надмірна жадібність і корисливість, які виливаються в такі поведінкові стереотипи, як зокрема зрадництво й колабораціонізм тощо.

З огляду на зазначене, українське суспільство, щоб ствердитися життєздатним, має бути вивищене морально, тобто стати більш високо духовним, а філософія освіти має працювати передусім на виховання громадянина своєї країни (так, як це відбувалося, наприклад, у стародавній Греції) задля побудови цивілізованого суспільства в майбутньому. Тобто акцент завдання філософії освіти зміщуємо на загальнолюдські цінності – на виховання «людського в людині». І тут на допомогу має прийти саме моральна філософія (етика) з її способом збагачення життєвого досвіду та розширення моральної свідомості особистості. Прийти – означає передусім повернутися в навчальні заклади у вигляді навчальних курсів (обов'язкових чи вибіркових), де нині вона витіснена до мінімуму: одна лекція в загальному курсі «Філософія», і то не завжди (на розсуд викладача, залежно від спеціалізацій навчальних закладів). (І це ми ще не говоримо тут про витіснену філософію освіти з наукового вітчизняного середовища, спричинене викривленою боротьбою з плагіатом, на думку Олександра Костенка, безперспективною боротьбою

«за допомогою одних лише методів репресії», коли відбулося закриття спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій з філософії освіти в Україні, а отже, і занепад цілого спрямування соціальної філософії, покликаної формувати «людське в людині».)

Звідси впливає думка про те, що наразі просвітницька місія філософії освіти в Україні полягає у вихованні людини – свідомого громадянина своєї країни. А отже, основні просвітницькі спрямування у галузі філософії освіти умовно можна визначити як науково-освітнє й етико-гуманістичне.

Науково-освітнє спрямування просвітництва

Науково-освітнє спрямування визначають спілки науковців й освітян, котрі зацікавлені (!) в розвитку освіти й науки своєї держави зокрема та працюють над інтелектуальним розвитком особистості та підвищенням інтелектуальної спроможності спільноти – за вдосконалення розуму як запоруки прогресивного поступу людства загалом. Тут філософія освіти має працювати з такими категоріями-інструментами, як знання, розум, здоровий глузд, мислення, розуміння – і її просвітницька місія полягає в тому, щоб розробляти такі освітні парадигми, котрі надають змогу розвивати *інтелект* особистості. (І слід уточнити: йдеться скоріше про освітнє спрямування просвітництва у галузі філософії освіти, котре розвивається нині в Україні завдяки своїй спорідненості з педагогікою, тоді як наукове спрямування тут наразі є дещо загальмованим.)

Інтелект – це не постійна риса, а мінлива, гнучка здатність навчатися та стимулювати свій мозок, яка може покращуватися з часом; головне – дотримуватися життєдіяльності, що підтримує і захищає мозок. Інтелект та навчання є тісно пов'язаними, інтелект визначає здатність особистості до навчання, розуміння та застосування знань, а також розв'язання проблем. (За вихідне посилення своїх міркувань про чесноти Сократ брав розум – інтелект, і розглядав його як вирішальну ознаку, що відрізняє людину від тварини: людина, завдяки розуму, ставить перед собою визначені цілі: наприклад, багатство і здоров'я самі по собі ні добро, ні зло – вони стають тим або іншим залежно від знання або нецтва.) З іншого боку, навчання є процесом, який допомагає розвивати та покращувати інтелект. Таким чином, інтелект та навчання взаємно впливають один на одного, що дозволяє особистості розвиватися та покращувати свої здібності. Розвиток інтелекту через набуття особистістю знань – шлях до мудрості, але не факт, що навчання зробить людину мудрішою, адже мудрість – це чеснота людини, що є сплавом інтелекту й моральності.

Знання дуже високо цінував Сократ: «...Немає нічого сильнішого за знання, воно завжди й усьому пересилує і задоволення, і все інше». Чим повніші знання людини і чим вища її кваліфікація, тим успішніше вона вирішує свої завдання і тим більше задовольняє свої потреби. Тільки знання дозволяють людині оптимально використовувати засоби, якими вона володіє. (Також мудрець свого часу дійде висновку висновків: знанню не можна навчитися!).

Філософія освіти тісно пов'язана з практичною стороною засвоєння й оцінки знань, визнаючи взаємозалежність пропозиційного знання та практичного знання – це дозволяє відрізнити пошук знань від діяльності з передачі знань, особливо в контексті навчальних предметів. До речі, вітчизняна філософія освіти майже не торкається відбору навчальних предметів з метою виховного впливу на особистість, хоча й, по суті, освіта тут розглядається як набуття знань і навичок для розвитку здібностей шляхом найвищого навчання, яке є фундаментальною частиною того, що означає бути людиною. Хоча в зарубіжній філософії освіти дослідники приділяють увагу навчальним предметам, виявляючи взаємозв'язок між практичною стороною засвоєння й оцінки знань, з одного боку, та структурою отриманих таким чином знань, з іншого. Так, наприклад, Крістофер Вінч у статті «Предмети, дисципліни та практики» саме у контексті навчальних предметів торкається різної організації знання відповідно до різних способів його отримання й оцінки. Такий підхід дозволяє змістовно диференціювати дисципліни та предмети, що, своєю чергою, дозволяє відрізнити прагнення до знань від діяльності, пов'язаної з передачею знань [Winch 2023: 149–163]. У продовження цієї думки слід згадати й роботу Ендрю Фішера та Джонатана Талланта про концептуальний зв'язок між навчанням та знанням, де автори стверджують, що не завжди «багато навчання дійсно веде до передачі знань» [Fisher, & Tallant 2023].

Як бачимо, філософія освіти розглядає набуття людиною знань і прагне скеровувати освітню практику, досліджуючи свої припущення щодо структури конкретних галузей знань і розширення свідомості учнів. Вона також вивчає навчання, розвиток, мотивацію, спілкування, з одного боку, та отримання знань і розуміння – з іншого. Філософсько-освітні характеристики розуміння перетинаються з герменевтикою як специфічною методологією гуманітарних наук. Розуміння й пояснення, передавання однією свідомістю та сприймання іншою свідомістю, інтерпретація, розуміння як процедура проникнення однієї свідомості в іншу свідомість, розуміння як характеристика діяльності розуму, душі й духу – ось далеко не повний перелік дискурсів дотичності цих двох розділів філософського знання. Однак ці дотичності є предметом окремого розгляду й дослідження, зокрема сфери наукового просвітництва,

якого також конче потребує вітчизняна наука. Й у цьому контексті все ж таки не можна не процитувати Зореслава Самчука, котрий влучного висловився щодо сучасних науково-освітніх альтернатив: «...на тлі загального підвищення середнього рівня освіченості виразно простежується зниження рівня культури наукового мислення і, як наслідок, – якісного рівня наукової продукції у всіх її формах і виявах» [Самчук 2023: 172].

Отже, науково-освітнє спрямування просвітництва у галузі філософії освіти має на меті формування раціонального знання. Саме цей аспект органічно пов'язує науково-освітнє просвітництво з *етико-гуманістичним спрямуванням*, що покликане накреслювати шлях до щастя людини через її моральне вдосконалення та духовне просвітлення. Моральне вдосконалення особистості, на наше переконання, відбувається під час навчання-учіння-виховання (одержання знань і розвитку інтелекту) та передбачає формування загальнолюдських цінностей – моральних якостей – «яким слід бути, щоб бути людиною».

Етико-гуманістичне спрямування просвітництва

Вітчизняній філософії освіти сьогодні, як ніколи, важливо зосереджувати свою увагу на вихованні основних чеснот, якими має володіти людина: мудрість, справедливість, мужність і помірність. У саме тут філософія освіти має стати методологічним просвітницьким орієнтиром для педагогіки: як навчити людину мудрою, справедливою, мужньою і помірною? як виховати людину мудрою, справедливою, мужньою і помірною? як заохотити її бути мудрою, справедливою, мужньою і помірною?

Для виконання цієї місії (а це і є формування «людського в людині») філософія освіти має розробити нові етико-гуманістичні парадигми, де навчання поєднувалося б з вихованням не формально, а дієво, зокрема через змістову наповнюваність навчальних предметів, яку філософи освіти залишають поза увагою (і на те теж є свої причини, окрім політичних: витіснення гуманітарної складової з освітніх програм, незацікавленість у наукових дослідженнях з філософії освіти та філософії виховання, яка впливає з державної освітньої політики, де перевага надається швидким реформам на відміну від довгострокового виховання людини-громадянина тощо).

Якщо ми ставимо за мету виховати людину-громадянина, тоді виховання повинно мати прерогативу перед навчанням, оскільки, образно кажучи, і штучний інтелект нині може навчати (але не виховувати): сучасні технології навчання дають необмежені можливості отримувати знання з різних джерел, і роль викладача вчителя зводиться до функції просвітителя, освітолога, провідника-консультанта, тьютора тощо.

Таким чином, етико-гуманістичне просвітницьке спрямування філософії освіти наштовхує нас на необхідність розробки алгоритму виховання людини під час навчання, де каркасом постають основні чесноти людини, накреслені всією світовою філософією:

- *мудрість* – найважливіша з чеснот людини, бо є засновком усього іншого знання; це знання про стратегію життя, вибір правильного в ньому шляху; вона полягає не стільки в вирішенні проблем, скільки в умінні уникнути проблем; це є розумінням і передбаченням; із мудрістю пов'язаний розвиток інтелекту людини, рівень критичного мислення, креативність особистості тощо;
- *справедливість* – прагнення до індивідуального або групового блага, слово «справедливість» походить від слова «правда», «праведність»; справедливість – еквівалент людських дій: відповідно до заслуг розподіляються (по правді) похвала, нагороди, матеріальні блага, медалі, титули, учені ступені та звання тощо; справедливість – це гуманізм, гуманність;
- *смівливість* – вимагає від людини моральної сили, щоб долати інстинкт самозбереження, страх, ризик (а іноді й біль) заради блага як особистого, так і групового, загального та вищого; синонім – «мужність»;
- *помірність* – утримання від надмірності, передбачає знаходження оптимальної міри й рівноваги у всьому, що стосується життя, здоров'я, розуму та духу; може стосуватися не тільки харчування, грошей, розваг, спорту, а й навчання, викладання; помірність – міра, гармонія, симетрія.

Отже, якою ми маємо виховати людину майбутнього – гідного громадянина своєї країни? – Передусім мудрою, правдивою, смівливою та помірною. Однак, кожна із зазначених чеснот має свій антипод (порок): мудрість (розумність) – дурість (тупість), справедливість (правдивість) – несправедливість (брехливість), смівливість (мужність) – слабкодухність (боягузтво), помірність – надмірність. Виходячи з цього, можемо сказати (і цього слід навчати наступні покоління), якою людиною не можна бути: тупою, брехливою, боягузливою, надмірною. Чи не ці саме пороки породили такі негативні явища українського суспільства, як зрадництво, жадібність, сепаратизм і колаборацію? Залишимо це питання риторичним. Хоча основна причина недосконалості людського суспільства, як і раніше, криється в неосвіченості – у низькому культурному рівні людей (нині – наслідок багатьох пороків суспільства, обману народу можновладцями?). Як і раніше, однією з центральних у філософії освіти є проблема людини та її внутрішньої, духовної природи. Основна мета філософії освіти – виховувати й вчити – інтелектуально й морально наставляти людину на шлях істини.

Нині все частіше використовується префікс нео- в багатьох сферах соціальної філософії. Досить часто говорять і про неопросвітництво, практичною метою якого в Україні є допомога сучасній людині стати більш цивілізованою особистістю – культурною й освіченою. І тут, як бачимо, просвітницька місія філософії освіти може успішно виконати своє цивілізаційне призначення – надати цілий арсенал підходів, методів і методик: як пробудити «людське в людині», як навчати виховуючи чи виховувати навчаючи, як розвивати та вдосконалювати в людині її розумне начало.

Висновки

Таким чином, сьогодні особливо актуальною темою є просвітницька місія філософії освіти в сучасному вітчизняному суспільстві й світі, оскільки освіта є інструментом побудови громадянського суспільства, а філософія освіти – його методологічним просвітницьким орієнтиром. Просвітницька місія філософії освіти в Україні полягає у вихованні людини – свідомого громадянина своєї країни. Основні необхідні просвітницькі спрямування у галузі філософії освіти можна позначити як науково-освітнє й етико-гуманістичне просвітництво.

Науково-освітнє спрямування визначають спілки науковців й освітян, зацікавлені в розвитку освіти й науки своєї держави; воно має на меті формування раціонального знання: інтелектуальний розвиток особистості та підвищення інтелектуальної спроможності спільноти. Науково-освітня просвітницька місія філософії освіти полягає в тому, щоб розробляти такі освітні парадигми, котрі надають змогу розвивати інтелект особистості.

Етико-гуманістичне спрямування передбачає роботу над моральним удосконаленням поколінь, що найбільш активно відбувається під час навчання-учіння-виховання (одержання знань і розвитку інтелекту) та формування моральних якостей особистості – «яким слід бути, щоб бути людиною». Алгоритм виховання людини спирається на основні чесноти людини, накреслені всією світовою філософією: мудрість, справедливість, сміливість, помірність.

Отже, практичною метою філософського просвітництва в Україні є допомога сучасній людині стати більш цивілізованою особистістю – освіченою та високо моральною. Просвітницька місія філософії освіти – виконати своє цивілізаційне призначення: стати специфічною методологією пробудження «людського в людині», виховання інтелектуальної особистості через навчання. Перспективу подальших розвідок у цьому спрямуванні вбачаємо у розв'язанні деяких суперечливих питань: чи готова сучасна філософія освіти до просвітництва в Україні? як має бути

вбудоване сучасне українське просвітництво в систему освіти і науки? як має впливати з державної освітницької політики? чи зацікавлені освітяни підвищувати інтелектуальний потенціал суспільства, розвивати логічне та критичне мислення особистості? виховувати людське в людині?

Посилання:

- Берегова, Г. (2016). Філософія освіти: прагматистсько-інструменталістська концепція формування людини майбутнього у вищій школі. *Future human image*, 3(6), 31-45.
- Берегова, Г. (2017). Філософія освіти: основні методологічні вектори формування світогляду людини майбутнього у вищій школі. *Future human image*, 8, 14-29.
- Берегова, Г. (2013). Взаємоперетин філософії освіти й виховання у теоретичній реконструкції форм і способів спілкування поколінь. *Вісник НТУ України «Київський політехнічний інститут». Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка»*, 1 (37), 3-9.
- Добронравова, І. (2018). Освіта для майбутнього: роздуми над ювілейною доповіддю римського клубу. *Філософія освіти*, 23(2), 70-99. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2018-23-2-70-99>
- Зінченко, В. (2022). Глобальні інституційні трансформації та сучасні освітньо-наукові стратегії для парадигми стійкого розвитку суспільства. *Схід*, 3(2), 49-61. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(2\).263729](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(2).263729)
- Кант, І. (1989). Відповідь на питання: що таке просвітництво? Перекл. з нім. М. Ласло-Куцюк. *Всесвіт*, (4), 135-138.
- Клепко, С. (2006). *Філософія освіти в європейському контексті. Монографія*. Полтава: ПОІППО.
- Клепко, С. (2023). Контрверзи української царини філософії освіти. *Філософія освіти*, 29(1), 153-179. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-9>
- Огнев'юк, В. (2003). Навчання і виховання як соціоцентричні цінності. *Вища освіта України*, (4), 16-20. ISSN 2078-1016
- Огнев'юк, В. (2011). Філософія освіти та її місце в структурі наукових досліджень феномену освіти. *Освітологія: українсько-польський щорічник*, 1, 69-75. ISSN 2226-3012.
- Попович, М. (2011). *Бути людиною*. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія».
- Самчук, З. (2023). Перехрестя науково-освітніх альтернатив: монополія на прийняття рішень чи культивування компетентності? *Філософія освіти*, 28(2), 171-196. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-10>
- Boichenko, M. (2021). Calling of education: challenges and achievements of independence. *Philosophy of Education*, 27 (1), 24-41. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-1-2>
- Fisher, A., & Tallant, J. (2023). Teaching and knowledge: uneasy bedfellows. *Journal of Philosophy of Education*, (forthcoming), qhad086. <https://doi.org/10.1093/jopedu/qhad086>
- Weizsaecker, E., & Wijkman, A. (2018). *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Smashing new Report from the Club of Rome*. New York: Springer.
- Winch, C. (2023). Subjects, disciplines, and practices. *Journal of Philosophy of Education*, 57(1), 149-163. <https://doi.org/10.1093/jopedu/qhad015>

References:

- Berehova, H. (2013). The intersection of the philosophy of education and upbringing in the theoretical reconstruction of the forms and methods of communication between

- generations. [In Ukrainian]. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Series "Philosophy. Psychology. Pedagogy"*, 1 (37), 3-9.
- Berehova, H. (2016). Philosophy of Education: pragmatist-instrumentalist concept of formation of a future person in higher education. [In Ukrainian]. *Future human image*, 3(6), 31-45.
- Berehova, H. (2017). Philosophy of Education: Main Methodological Vectors of Moulding the Person of the Future in Higher Education). [In Ukrainian]. *Future human image*, 8, 14-29.
- Boichenko, M. (2021). Calling of education: challenges and achievements of independence. *Philosophy of Education*, 27(1), 24–41. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-1-2>
- Dobronravova, I. (2018). Round-table "Education for the Future: Thoughts on the Jubilee Report of the Club of Rome". [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 23(2), 70–99. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2018-23-2-70-99>
- Fisher, A., & Tallant J. (2023). Teaching and knowledge: uneasy bedfellows. *Journal of Philosophy of Education*, (forthcoming), qhad086, <https://doi.org/10.1093/jopedu/qhad086>
- Kant, I. (1989). The answer to the question: what is enlightenment? Trans. from German by M. Laszlo-Kutsyuk. [In Ukrainian]. *Universe*, (4), 135-138.
- Klepko, S. (2023). Controversies in the Ukrainian field of philosophy of education. [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 29(1), 153–179. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-9>
- Klepko, S. (2006). *Philosophy of education in the European context. Monograph*. [In Ukrainian]. Poltava: POIPPO.
- Ognivnyuk, V. (2003). Education and upbringing as sociocentric values. [In Ukrainian]. *Higher Education of Ukraine*, (4), 16-20.
- Ognivnyuk, V. (2011). Philosophy of education and its place in the structure of scientific studies of the phenomenon of education. [In Ukrainian]. *Educology: Ukrainian-Polish yearbook*, 1, 69-75.
- Popovych, M. (2011). *To be the Human*. [In Ukrainian]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House.
- Samchuk, Z. (2023). Crossroads of scientific and educational alternatives: monopoly on decision-making or cultivation of competence? [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 28(2), 171–196. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-10>
- Weizsaecker, E., & Wijkman, A. (2018). *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Smashing new Report from the Club of Rome*. New York: Springer.
- Winch, C. (2023). Subjects, disciplines, and practices. *Journal of Philosophy of Education*, 57(1), 149-163. <https://doi.org/10.1093/jopedu/qhad015>
- Zinchenko, V. (2022). Global institutional transformations and modern educational and scientific strategies for the paradigm of sustainable development of society. [In Ukrainian]. *Skhid*, 3(2), 49–61. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(2\).263729](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(2).263729)

Halyna Berehova. The educational mission of the philosophy of education in the modern world

The work is dedicated to highlighting the modern educational mission of the philosophy of education in Ukraine, since education is a tool for building a civil society, and the philosophy of education is its methodological and educational reference point. The theoretical basis of the work is the function of the civilizational

purpose of the philosophy of education: to become a specific methodology for the awakening of the “human in a person”, the education of an intellectual personality through education. The work defines the main educational directions in the field of philosophy of education: scientific-educational and ethical-humanistic. The scientific-educational direction is aimed at the formation of rational knowledge: the intellectual development of the individual and the increase of the intellectual potential of society. The scientific-educational direction is determined by the unions of scientists and teachers interested in the development of education and science of their country: here the philosophy of education must work with such categories-tools as knowledge, reason, common sense, thinking, understanding – and its educational mission is to develop educational paradigms that allow for the development of individual intelligence. The ethical-humanist direction involves work on the moral improvement of generations, which most actively occurs during education and upbringing (acquiring knowledge and intellectual development) and the formation of moral qualities of the individual – “what one should be in order to be a person”. The algorithm of human education is based on the main human virtues outlined by the entire world philosophy: wisdom, justice, courage, moderation. The conclusions speak of the need for new enlightenment in Ukrainian society, and the practical goal of philosophical and educational enlightenment is defined as helping modern people to become more civilized – educated and highly moral.

Keywords: *philosophy of education, enlightenment, scientific and educational enlightenment, ethical and humanistic enlightenment, intellect, morality.*

Берегова, Галина, доктор філософських наук, професор кафедри загальноосвітніх гуманітарних і природничих дисциплін Херсонського національного технічного університету (Херсон, Україна).

E-mail: gberegova7@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2418-7178>

Berehova, Halyna, Doctor of Philosophical Science, Professor, Department of General Educational Humanities and Natural Sciences, Kherson National Technical University, (Kherson, Ukraine).

E-mail: gberegova7@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2418-7178>